

Mottot som avslöjade en pionjär

Berättelse

År 1886 utlyste den franska vetenskapsakademien en tävling om sitt fina pris Prix Bordin. Den som löste ett bestämt matematiskt problem bäst skulle vinna. Problemet handlade om något som hade gäckat matematiker i hundra år: hur en tung kropp roterar runt en fast punkt. Det var en uppgift som ansågs nästan omöjlig att klara.

Två år senare, hösten 1888, hade femton matematiker skickat in sina lösningar. Akademiens regler var stränga och kloka. Ingen lösning fick ha ett namn på sig, eftersom domarna skulle bedöma matematiken och ingenting annat. I stället skrev varje deltagare ett kort motto överst på sitt arbete. Det riktiga namnet låg förseglat i ett litet kuvert som var märkt med samma motto. Först när vinnaren var utsedd skulle kuvertet öppnas.

Domarna gick igenom de femton bidragen, ett efter ett. En av lösningarna stack genast ut. Den var inte bara korrekt, utan också ovanligt klar och uppfinningsrik. Där andra hade kört fast hade den här personen hittat en helt ny väg framåt. Domarna blev så imponerade att de beslöt att göra något de sällan gjorde: de höjde prissumman från 3 000 till 5 000 franc, eftersom arbetet var så enastående.

Överst på det vinnande bidraget stod ett motto: "Säg vad du vet, gör vad du måste, kom vad som komma vill." Nu var det dags att öppna kuvertet med samma ord. Inuti låg ett namn som fick rummet att tystna: Sonja Kovalevsky. Den lysande lösningen var skriven av en kvinna.

Det var ett laddat ögonblick. På 1800-talet fick kvinnor i många länder inte ens studera vid universitetet, och tanken att en kvinna skulle vara en av världens skickligaste matematiker var för många främmande. Sonja hade tvingats kämpa hela sitt liv för rätten att lära sig. Nu hade hon, helt på matematikens egna villkor, skrivit det bästa bidraget av alla.

Sonja reste till Paris för att ta emot priset. Hon var 38 år gammal. Dagen blev en av de största i hennes liv och gjorde henne berömd långt utanför Frankrike. Bara ett år senare, 1889, utnämndes hon i Stockholm till ordinarie professor och blev därmed världens första kvinnliga matematikprofessor.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
utlysa	offentligt bjuda in till en tävling
gäcka	Gåtan fortsatte att gäcka forskarna i många år.
rotera	snurra runt
sträng	hård, med tydliga krav
bedöma	avgöra hur bra något är

ORD	FÖRKLARING
förseglad	stängd så att ingen kan öppna i smyg
märkt	försedd med ett tecken eller en text
ett bidrag	ett arbete man skickar in till en tävling
sticka ut	märkas tydligt bland andra
uppfinningsrik	full av nya och kloka idéer
enastående	mycket ovanligt bra
laddad	full av spänning och känslor
ett ögonblick	en mycket kort stund

Läsförståelsefrågor

1. Vad handlade det matematiska problemet om?
 1. Hur stjärnorna rör sig
 2. Hur en tung kropp roterar runt en fast punkt
 3. Hur man bygger en bro
2. Varför fick lösningarna inte ha något namn på sig?
 1. Deltagarna ville vara anonyma av blygsamhet
 2. För att domarna skulle bedöma matematiken och inget annat
 3. För att spara papper
3. Hur visste man vem som hade skrivit en viss lösning?
 1. Namnet stod längst ner på sista sidan
 2. Namnet låg i ett förseglat kuvert märkt med samma motto
 3. Deltagarna ringde och berättade
4. Varför höjde akademien prissumman?
 1. För att inflationen var hög
 2. För att det fanns många deltagare
 3. För att det vinnande arbetet var så enastående
5. Stämmer påståendena med texten? Svara *ja*, *nej* eller *det står inte i texten*.
 1. Femton matematiker skickade in lösningar.
 2. Domarna kände igen Sonjas handstil.
 3. Sonja blev professor i Stockholm året efter priset.
 4. Sonja var 38 år när hon tog emot priset.
6. Vad var Sonjas motto, och varför passar det henne, tror du?
7. Varför beskrivs ögonblicket när kuvertet öppnades som "laddat"? Förklara.
8. Vad visar den här händelsen om varför det var viktigt att bidragen var anonyma?

Diskussionsfrågor

- Tror du att den bästa lösningen alltid vinner, eller spelar det roll vem som har gjort den? Motivera.
- Sonjas namn var hemligt tills arbetet var bedömt. Finns det situationer idag där det vore bra att inte veta vem som har gjort något?
- Sonjas motto var "Säg vad du vet, gör vad du måste, kom vad som komma vill." Vilket motto skulle du själv kunna ha?

- **Skriv (4 meningar):** Skriv om en gång då någon överraskade dig genom att vara bättre än du först trodde.